

TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK K PŘEDMĚTU HOSPODÁŘSKÉ DĚJINY (5HD200)

Slovník vznikl v rámci projektu IRS Inovace didaktických pomůcek k předmětu Hospodářské dějiny 5HD200 č.14/2015, jehož řešitelský tým tvoří členové Katedry hospodářských dějin NF VŠE v Praze.

Je třeba upozornit, že pojmy nejsou vysvětlené vyčerpávajícím způsobem. Jejich výběr a definice odpovídají obsahu a pojetí přednášek úvodního kurzu z hospodářských dějin 5HD200 Hospodářské dějiny. Terminologický slovník je určen především pro studijní a výukové účely výše uvedeného předmětu, nikoli jako univerzální výkladový slovník. Neprošel jazykovou ani redakční úpravou.

ČÁST Ing. Kláry Fabiankové, Ph.D.

13. PŘEDNÁŠKA

Boris Nikolajevič Jelcin

– (1931–2007); sovětský a ruský politik, první a zároveň poslední prezident Ruské sovětské federativní socialistické republiky; v 1991–1999 vykonával funkci prezidenta Ruské federace; vystudoval obor stavitelství na Uralské technické univerzitě ve Sverdlovsku; na počátku 60. let 20. století vstoupil do KSSS, od 1985 zastával funkci předsedy KSSS v Moskvě, z níž byl o dva roky později odvolán a ocitl se v nemilosti; v 1993 přežil pokus o puč; po 1991 se stalo jeho hlavní prioritou urychlení ekonomické restrukturalizace a masivní privatizace státního podnikání; v 1998 důsledkem stagnace ekonomiky a inflace, vládní výdaje byly omezeny a zavedeny vysoké daně; většina finančních prostředků od Mezinárodního měnového fondu byla rozkradena jeho blízkými spolupracovníky; zkolabovala ruská měna; v 1999 se vzdal úřadu ve prospěch Vladimíra Putina.

Desetibodový program sjednocení Německa

–(11/1989); obsah projevu Helmuta Kohla (viz Helmut Kohl) o budoucím uspořádání německých záležitostí s cílem sjednotit Německo; hovořil o humanitární pomoci uprchlíkům z Německé demokratické republiky (NDR); o pokračování spolupráce s NDR; o zintenzivnění změn v NDR; o vzniku smluvního společenství; o vytvoření společného spolkového státu; o evropské integraci a spolupráci; o nutnosti pokračujícího odzbrojování aj.

Hans Modrow

–(1930); v 1989-1990 předseda vlády v Německé demokratické republice; reformátor a zastánce Gorbačovových reforem; poslední východoněmecký komunistický lídr; jedna z osobností sjednocovacího procesu Německa; od 1999 člen Evropského parlamentu za PDS.

Helmut Kohl

–(1930); západoněmecký politik; „kancléř sjednotitel“; významná osobnost znovu sjednocovacího procesu dvou německých států; v 1982–1998 kancléř; v 1973–1998 předseda CDU (Křesťanskodemokratická unie Německa); studoval práva, politologii a historii; od počátku 60. let 20. století se věnoval politické činnosti; prosadil umístění raket NATO v Německu; v 1984 jako první německý kancléř promluvil v izraelském parlamentu a setkal se i s francouzským prezidentem Françoisem Mitterrandem ve Verdunu, což byl významný symbol německo-francouzského smíření; v

1990 proběhlo jeho setkání s Michailem Gorbačovem, kde západoněmecký kancléř přislíbil SSSR dlouhodobé úvěry, čímž nakonec získal souhlas sovětského vůdce pro sjednocovací snahy obou německých států; v 1998 prohrál volby s Gerhardem Schröderem a o rok později vypukl skandál s financováním CDU z nelegálních zdrojů, hlavně v souvislosti s prodejem tanků do Saúdské Arábie a s nelegální privatizací východoněmecké petrolejářské firmy ve prospěch francouzského koncernu Elf Aquitaine; do 2002 poslancem.

Kupónová privatizace

– metoda přeměny kolektivního vlastnictví výrobních faktorů v soukromé; použita zejména na počátku 90. let 20. století v některých zemích střední a východní Evropy procházejících ekonomickou transformací (v Rusku, Polsku aj.); v ČSFR (později v ČR) připravena ekonomy z Prognostického ústavu AV ČR (V. Klaus, D. Tříška, T. Ježek); několika klíčových jednání se zúčastnil také ekonom Jan Švejnar, ten však doporučoval rozdělení státního majetku nekuponovou metodou; spočívala v emisi kupónů (poukazů), které si prostřednictvím kupónové knížky mohl koupit každý občan za malý poplatek; proběhla ve dvou vlnách; privatizováno asi 1800 podniků (firmy jako Český Telecom, Česká spořitelna, IPB, Komerční banka nebo Škoda Plzeň); hodnocena kontroverzně; oceňována rychlost, originalita a vhodnost pro zemi s nedostatečným kapitálem; kritizována pro vytvoření neefektivní struktury vlastnictví a nepřipravenost právního prostředí umožňující podvody.

Německo-německá měnová unie

– měnová unie mezi Německou demokratickou republikou a Spolkovou republikou Německo, kdy na východoněmeckém území obíhala východoněmecká marka a západoněmecké marky; později pouze západoněmecká v poměru 1:1; důsledky: nadhodnocení vkladů obyvatel NDR, snížení průmyslových kapacit a zvyšování nezaměstnanosti.

Scénář ekonomické reformy

–(1990); schválen Federálním shromážděním v Československu; definuje základní transformační kroky československé ekonomiky realizující model washingtonského konsensu; obsahuje cenovou liberalizaci, rychlou a masivní privatizaci (restituci), liberalizaci zahraničního obchodu a postupné zavedení konvertibilní měny, včetně důrazu na makroekonomickou stabilitu a sociální průchodnost; cílem restriktivní fiskální a měnová politika či změna daňového systému a propojení maloobchodních a velkoobchodních cen; představoval kompromis mezi představami české a federální vlády, i když v něm převážily návrhy Václava Klause; oprávněně vytýkáno přehlížení a podcenění institucionální stránky, neboť změny nebyly vždy doprovázeny včasným vytvořením účinného právního rámce; spory probíhaly i o formu privatizace; scénář postupně opouštěn; kroky realizované v 1992 ve scénáři předjímaný nebyly; o rok později se vláda již řídila spíše krátkodobými neoliberalními koncepcemi.

Transformace ekonomiky

– komplexní změna celého systému ekonomiky; širší pojem než reforma; v kontextu 80. a 90. let 20. století systémová změna z centrálně plánovaného hospodářství na tržní (nebo spíše na smíšenou) ekonomiku; nejčastěji spočívá v souběhu změny vlastnických vztahů (restituce, privatizace), změny celého právního systému (legislativy), ve vytvoření nových institucí v tržních podmínkách; existuje řada transformačních modelů (gradualistický, washingtonský konsensus, sjednocení aj.); ekonomickou transformací prošly zejména země bývalého východního bloku; úspěšnost transformací

byla ovlivněna především velikostí a výkonností ekonomiky, podílem soukromého sektoru nebo existencí prvků tržního hospodářství v rámci centrálního plánování.